

Dnr: ORU 1.2.1-2646/2013

Riktlinjer avseende nyttjanderätten till undervisningsmaterial

Fastställd av: Rektor

Datum: 2013-06-25

Riktlinjer angående nyttjanderätten till undervisningsmaterial framställt inom ramen för anställning vid Örebro universitet

Bakgrund

Örebro universitet (ORU) har i uppdrag att bedriva utbildning inom grund-, - avancerad och forskarnivå. ORU bedriver även samarbete med andra parter i samhället. Inom verksamheten produceras material som används inom undervisningen. Den tekniska utvecklingen har medfört att en allt större del av undervisningsmaterialet är tillgängligt för studenter, lärarkollegor och övriga medarbetare inom och utom ORU. Det finns därför ett behov av att tydliggöra tillämpningen av det upphovsrättsliga regelverket avseende det undervisningsmaterial som utarbetas av lärare i tjänsten vid ORU.

Vem omfattas av detta dokument

Följande gäller för dem som är anställda som lärare vid Örebro universitet. Med lärare avses de yrkesgrupper som definieras som lärare enligt 4 och 5 kap. högskoleförordningen och de som enligt ORU:s egna föreskrifter anges som lärare, dvs. professorer, lektorer, adjunkter, doktorander, amanuenser och kliniska assistenter.

Rättsläge och definitioner

Det upphovsrättsliga regelverket har sin utgångspunkt i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vanligen benämnd Upphovsrättslagen. Upphovsrätten består av en ekonomisk rätt och en ideell rätt som båda tillkommer upphovsmannen. Upphovsmannen är den fysiska person som har skapat verket. Den som upphovsmannen överför de ekonomiska rättigheterna till brukar definieras som rättighetsinnehavare. I detta sammanhang kommer Örebro universitet att inträda som rättighetsinnehavare. Den ekonomiska rätten består av upphovsmannens rätt att tillgängliggöra och framställa exemplar av verk. Den rätten kan överlåtas av upphovsmannen. Den ideella rätten omfattar upphovsmannens rätt att bli omnämnd i samband med sitt

verk, att inte behöva tåla ändringar av verket eller att verket publiceras i sammanhang där upphovsmannens konstnärliga eller litterära anseende eller egenart riskerar att kränkas. I regel kan den ideella rätten aldrig överlåtas, men den kan avstås. För upphovsrättsligt skyddat material framtaget inom ramen för upphovsmannens anställning hos viss arbetsgivare föreligger en presumtion att nyttjanderätten övergår på arbetsgivaren genom anställningsavtalet och anger;

”Arbetsgivaren får inom sitt verksamhetsområde och för sin normala verksamhet utnyttja sådana verk som tillkommer som ett resultat av tjänsteåligganden gentemot arbetsgivaren. Arbetsgivarens rätt avser utnyttjanden för de ändamål som kan förutses när verket tillkommer.”

Rätten till undervisningsmaterial vid ett lärosäte

ORU: s undervisningsverksamhet bedrivs av den yrkesgrupp som identifierats ovan. Det står i allmänhet läraren helt fritt att utforma både undervisningen och undervisningsmaterialet på det sätt som läraren finner lämpligt. Det undervisningsmaterial som läraren tar fram utgör upphovsrättsligt skyddade verk och läraren är upphovsman till materialet.

Nyttjanderätt till undervisningsmaterial som läraren utarbetat inom anställningen

Enligt ovan angiven presumtion har ORU nyttjanderätten till det undervisningsmaterial som framtas inom ramen för lärarens anställning. Det innebär att ORU har rätt att använda undervisningsmaterialet i ORU: s normala verksamhet och för de undervisningsändamål som kunnat förutses vid undervisningsmaterialets tillkomst. Om ORU önskar använda undervisningsmaterialet för verksamhet som ligger utanför ORU: s normala verksamhet krävs särskild överenskommelse med läraren. Med undervisningsmaterial avses allt material i alla former som är avsett att användas i undervisningen, exempelvis powerpointpresentationer, inspelade föreläsningar, fotografier, examinationsmaterial, studiehandledningar etc.

Nyttjanderättens omfattning och innebörd

Nyttjanderätten ger ORU rätt att använda undervisningsmaterial för undervisningsändamål och att genomföra nödvändiga korrigeringar i materialet. Nyttjanderätten innefattar även en rätt att tillgängliggöra och framställa exemplar i alla former av medium samt lagra undervisningsmaterial. För det fall ORU vill använda materialet i andra sammanhang än i undervisningsmoment, krävs särskild överenskommelse mellan ORU och läraren.

ORU:s nyttjanderätt inskränker inte lärarens upphovsrätt till materialet, vilket innebär att läraren bland annat har full frihet att använda materialet för exempelvis produktion av läroböcker, artiklar eller andra vetenskapliga verk och att använda det vid undervisning vid annan arbetsgivare.

Nyttjanderätten i samband med lärares tecknade av publiceringsavtal

Förlag kräver i vissa fall att den som vill publicera ett verk innehar ensamrätt till verket. Om materialet omfattas av presumtionen måste läraren i avtalet med förlaget förbehålla ORU nyttjanderätten till undervisningsmaterialet.

Övrigt

Även efter att lärarens anställning har upphört, kvarstår rätten för ORU att nyttja undervisningsmaterialet som läraren har tagit fram. Om läraren och ORU skriftligen i särskilt upprättat avtal överenskommit om att annan tillämpning ska gälla för nyttjanderätt och upphovsrätt av specifikt material, gäller den överenskommelsen.

Föreläsningar

Lika lite som upphovsrätten hindrar någon av åhörarna att föra anteckningar finns något hinder mot inspelning av föreläsningar. Föreläsaren kan inte hindra någon att spela in föreläsningen med stöd av upphovsrättsliga regler. Föreläsaren kan dock motsätta sig en

inspelning som stör undervisningen och lärosätet kan utfärda förbud mot inspelning i lokalt utfärdade ordningsföreskrifter.

En student får föra anteckningar och spela in föreläsningar, men upphovsrättslagen förbehåller upphovsrättsinnehavaren det ekonomiska utbytet av verket. Studenter får därmed inte sprida innehållet utan medgivande från upphovsrättsinnehavaren.

Studenter

Studenter är inte anställda vid Örebro universitet och har full upphovsrätt till inlämningsuppgifter, uppsatser, tentamenssvar, avhandlingar och examensjobb. Det är studenten som styr över huruvida verken ska mångfaldigas, spridas osv. såvida inget annat överenskommit. I vissa fall får emellertid ett visst samtycke till mångfaldigande anses föreligga, t.ex. när det gäller utnyttjande inom undervisningen. Ett exempel på detta är samtycke till kopiering av ett examensarbete för en seminariegrupp.